

Kroniek

H.J.C.C.J. Wilschut

Confessie en tijdgeest

Onlangs moest (mocht) ik in eigen gemeente preken over Zondag 21 HC. Bij de voorbereiding van deze preek drong tot mij door, hoe eigenlijk alle drie de vragen en antwoorden in deze zondagsafdeling haaks staan op de tijdgeest. Dat maakt het voor kerkmensen van de 21e eeuw niet gemakkelijk om de inhoud van dit belijden in het eigen geloofsleven te integreren. Voor een deel heb ik deze problematiek in de bedoelde preek aan de orde gesteld. In het onderstaande wil ik één en ander nader uitwerken.

Tijdgeest

Zo makkelijk als je het woord 'tijdgeest' gebruikt, zo moeilijk blijkt het om aan te geven wat je er precies mee bedoelt. Tijdgeest = de heersende wijze of trant van denken en handelen in een zekere tijd, een bepaalde historische periode, geeft mijn dikke Van Dale als omschrijving. Er valt weinig tegen in te brengen. Alleen is met deze omschrijving nog steeds niet zoveel gezegd. Zeker niet over wat je in onze tijd onder 'tijdgeest' moet verstaan. In een (post)moderne tijd is de tijdgeest moeilijk onder één noemer te brengen. Ik heb er een paar studies van G. Dekker en H.C. Stoffels voor u op nageslagen. Ook de bundel van K. van der Zwaag, *De kerk op weg naar 2000. Gesprekken met theologen, predikanten en filosofen*, Leiden 1992 is in dit opzicht - ook dertien jaar na verschijnen - nog steeds waardevol. Maar een eenduidige analyse van het (post)moderne denkklimaat blijft een moeizame onderneming. Daarvoor is de versplintering in denken en voelen ook te groot geworden. Hoe dan ook, verwacht u van mij niet een afgeronde visie op wat vandaag de dag de tijdgeest is. Ik beperk mij tot een paar kenmerken van het (post)moderne levensgevoel, zoals ik die meen op te merken. En die de doorwerking van de confessionele taal van Zondag 21 HC kunnen belemmeren.

Graag maak ik nog een vooropmerking. Ik wil met dit onderdeel van de Kroniek beslist geen *klagelijk* verhaal schrijven. 'En vraag jezelf niet af waarom het vroeger beter was dan nu. Het getuigt van weinig wijsheid als je daarnaar vraagt' (Pr. 7:10). Dat bijbelwoord is vaak misverstaan. Prediker zou beweren dat de goede oude tijd nooit bestaan heeft. Dat is nog maar de vraag. Prediker ontkent niet dat het in bepaalde opzichten vroeger beter geweest kan zijn dan in jouw tijd het geval is. Alleen, ga niet tobben over hoe het zo gekomen is, en zo. In dat tobben zit iets van afwijzing van je eigen tijd. Terwijl toch ook onze tijd *Gods* tijd is. En dus geen verloren tijd. Ook in onze tijd geeft de Here gelegenheid om Hem te dienen. Dan mag je de moeiten ervan rustig onder ogen zien. Maar je raakt niet in paniek. Juist wanneer we ons de valkuilen van de eigen tijd bewust worden, kunnen we zoeken naar wegen om ook in 2005 gereformeerde belijders te zijn. Die werkelijk beleven wat ze belijden.

Beleving

Met de term 'beleving' heb ik een woord gebruikt dat kenmerkend is voor het moderne levensgevoel. Overigens is er met 'beleven' en 'voelen' op zich genomen niets mis. Ook niet in het leven met de Here. Geloven is iets dat heel je mens-zijn omvat. Dus ook je voelen en ervaren. Alleen, is het goed, wil onze beleving *geloofsbeleving* zijn, dan is die beleving inhoudelijk bepaald. Oftewel, het gaat om het ervaren van wat de Here in zijn Woord gezegd heeft.

Juist in dat opzicht heeft onze belijdenis de tijdgeest tegen. Antw. 54 HC belijdt dat de Zoon van God Zich in deze wereld een gemeente vergadert, beschermt en onderhoudt. Hij doet dit door zijn

Geest en Woord *in eenheid van het ware geloof*. Het kerkvergaderend werk van Gods Zoon wordt concreet in plaatselijke gemeenten. Waar moet je zijn bij het overstelpend aanbod op de kerkelijke markt? Let op de eenheid van het ware geloof! Gods kerk is daar waar men zich richt naar het zuivere Woord van God. En men alles wat daarmee in strijd is, verwerpt (art. 29 NGB). Mooi dat de belijdenis de bijbelse norm voor het kerk-zijn voorhoudt. Er wordt niet kortweg naar een bepaald adres gewezen, bijvoorbeeld: je moet bij een gereformeerde kerk zijn. Dat is voor een gereformeerde belijdenis te kort door de bocht. De Schrift moet de weg wijzen. Waar de eenheid van het ware geloof onderhouden wordt (al is het met menselijk gebrek en tekort), is de kerk van Gods Zoon. Wat tegelijk betekent (ik weet het: ik val in herhaling, ik schreef het al vaker in ons blad, maar sommige dingen moeten blijkbaar steeds herhaald worden): de grens van de kerk wordt bepaald door de grens tussen waarheid en leugen.

Hier zie ik de tijdgeest tegenwerken. Voor mijn besef gaan in die tijdgeest zaken als ‘beleven’ en ‘voelen’ een eigen leven leiden. Waarbij het op de inhoud minder aankomt. Als iets maar goed *voelt*. Ik zal niet gauw de jonge broeder vergeten die overging naar een pinkstergemeente. Ik zei tegen hem: ‘Joh, hoe kun je dat nou toch doen? Daar is alleen al de bijbelse leer over het dopen van kinderen niet veilig.’ De reactie was: ‘Dominee, dat interesseert mij niets. Het voelt daar goed.’ Einde gesprek.

Ik heb in een eerdere Kroniek ds. Orlando Bottenbley op het punt van het dopen van kinderen een dwaalleraar genoemd. Met daarbij de (gemeende!) erkenning dat daarbij voor mij zijn integriteit als christen niet in geding was. Deze passage werd in het *Nederlands Dagblad* van 23 april 2005 aangehaald. Dat levert allerlei reacties op. Ook heel negatieve. Dwaalleraar. Is dat niet een veel te groot woord voor zo’n vroom man als ds. Bottenbley? Dan zie je mensen zich vertillen aan de taal van hun eigen gereformeerde belijdenis die hier zonder omwegen het woord ‘dwaling’ hanteert. ‘Daarom verwerpen wij de dwaling van de wederdopers, die ... de doop van de kleine kinderen der gelovigen veroordelen’ (art. 34 NGB). Nee, ds. Bottenbley is niet zonder meer gelijk te stellen met de radicale wederdopers van de reformatietijd. Maar wat zij beweerden over het dopen van kleine kinderen, beweert ds. Bottenbley ook. Dat is ook zijn *dwaling*.

Er gaat heel wat mis, wanneer we dat niet meer hardop in de kerk durven te zeggen. Zonder hooghartig op medechristenen neer te kijken. En zonder onszelf op de borst te slaan. Ootmoed is nog steeds een deugd in het koninkrijk van God. Of wij als vrijgemaakt-gereformeerden in dat opzicht altijd de juiste toon getroffen hebben, is een vraag tot terechte zelfbeproeving. Maar wat dwaling is, moet ook ronduit dwaling genoemd kunnen worden. Ook wanneer je het gevoelsmatig heel moeilijk vindt om zoiets te (horen) zeggen. Die ander wil toch ook oprecht christen zijn? Voor die gevoelsmatige moeite heb ik best begrip. Tegelijk: *ook ons gevoel moet zich richten naar de waarheid van Gods Woord*.

Onverbondenheid

Van de heilige algemene christelijke kerk belijden wij, dat zij de gemeenschap van de heiligen is. In Gods kerk heb je allen samen en ieder persoonlijk een band met de persoon van Christus, en zo deel aan zijn schatten en gaven. De gezamenlijk gedeelde band met Christus verbindt ons ook aan elkaar. Boven het kerk-zijn staat met grote letters het woordje ‘*samen*’. Samen hebben we één Verlosser en delen we in één verlossing. Dat smeedt ons in Christus tot een gemeenschap waarin we één lichaam met elkaar vormen. Je ziet het aan het avondmaal. Je eet van het ene brood, drinkt uit de ene beker. Avondmaal vieren is saamhorigheid vieren, met Christus en met elkaar.

Dat schept verplichtingen, zegt antw. 55 HC. Die niets met plichtmatigheid te maken hebben. Integendeel, je geeft jezelf met je gaven in de gemeenschap der heiligen gewillig en met vreugde. Je bent er voor je medebroeders en -zusters, met de mogelijkheden die je van de Here kreeg. Met

elkaar geroepen om metterdaad één lichaam te zijn. Niet alleen met je woorden. Ook in je daden. Dat levert twee sleutelwoorden op: 1) *verantwoordelijkheid*, je weet je verantwoordelijk voor elkaar, 2) *trouw*, je gaat voor de gemeente van Christus, door dik en dun.

Op papier is dat gemakkelijk gezegd. Maar ook hier werkt de tijdgeest tegen. Kenmerkend voor onze tijd is de *onverbondenheid*. In een tijd van doorgeschoten individualisme weten mensen zich niet meer deel van een geheel. Dat zet zaken als ‘verantwoordelijkheid’ en ‘trouw’ sterk onder druk. Niet dat je dan niets meer voor een ander overhebt. Een ramp als van de tsunami (dat volslagen onbekende woord dat inmiddels een begrip is geworden!) maakt enorm veel meeleven los. Maar je dan *binden* is een ander verhaal. Een megabijeenkomst als van ‘Gods Geest werkt’ bezoeken houdt wat dat betreft toch iets vrijblijvends. Je gaat geen blijvende verplichtingen aan. Deze houding levert lege conferentiezalen op. Meer dan één symposium of congres moet worden afgelast wegens gebrek aan belangstelling. Zoals bijvoorbeeld het bezinningscongres van Sensor, het vroegere GSEV. Maar ook buiten eigen vrijgemaakt gereformeerde kring loopt men ertegen aan (zie het artikel ‘Knokken voor een volle zaal’, in: *Reformatorisch Dagblad* van 19 mei; zie ook het redactioneel commentaar in het *RD* van 21 mei 2005). Het heeft echt niet alleen te maken met een overmaat aan aanbod. Onverbondenheid leidt tot vrijblijvendheid.

Dat werkt ook door in het kerkelijk samenleven in de plaatselijke gemeente. Gelukkig, in die gemeente ontmoet je ook veel liefde en betrokkenheid op elkaar. Maar ook onder ons laat de onverbondenheid zich gelden. Een vorm van individualisme, die tegelijk iets heel consumptiefs kan hebben. Boeit de kerkdienst mij in de thuiskerk niet zo erg? Dan ga ik toch ergens anders naartoe! En waarom zou ik twee keer naar de kerk gaan, wanneer ik maar aan één keer behoefte heb? Jawel, ook die tweede keer komt de *gemeente* samen, het geheel waarvan ik een onderdeel ben. Maar voor mij hoeft het niet. Waarom zou ik me als kerklid meegeroepen en meeverantwoordelijk voelen? En waarom zou ik ermee zitten, dat mijn medebroeder en -zuster mij missen?

Ik schrijf dit niet om verwijten te maken. Al kun je er moeilijk positief over zijn. Het gaat mij vooral om een stuk bewustwording. Het is te gemakkelijk om shoppers en thuisblijvers van onverschilligheid te beschuldigen. Al komt ook dat voor. Maar heus niet altijd. Meer dan eens speelt - onbewust - iets van de tijdgeest mee. Waardoor je je niet meer opgenomen weet in het geheel van de gemeente. Dan kun je niet meer zoveel met zaken als ‘verantwoordelijkheid’ en ‘trouw’.

Dan past ons het gebed. Of de Heilige Geest ons de taal van ons belijden steeds meer eigen wil maken. Namelijk dat de kerk volgens de Schrift gemeenschap der heiligen is. En dus ook heeft te zijn. Waar jij je plekje metterdaad inneemt. In het besef: niet mijn behoefte gaat voorop. Maar het heil van de gemeente, het welzijn van mijn broeders en zusters. Dan moet je ook wel eens lijden aan de kerk. In de kerk leven we samen van de liefde van Christus. Zouden wij er dan niet in liefde zijn voor elkaar?

Schuldvraag

In vr./antw. 56 van Zondag 21 geeft de Heidelbergse Catechismus uitleg over het geloofsartikel inzake de vergeving van de zonden. Heel persoonlijk getoonzet. ‘Omdat Christus voldaan heeft, wil God nooit meer denken aan al mijn zonden, ook niet aan mijn zondige aard, waartegen ik mijn leven lang moet strijden. Maar God schenkt mij uit genade de gerechtigheid van Christus, zodat ik nooit meer door Hem veroordeeld word.’ Je hoort de opluchting. Het is de taal van een kind van God, dat weet heeft van schuld hebben en van schuldig-zijn. En die in die nood de belofte van het evangelie als zijn houvast aangrijpt.

Die taal je existentieel eigen maken kan voor vrijgemaakt-gereformeerde kerkmensen een hele opgave zijn. Mede door de invloed van de tijdgeest, die je - hoe dan ook - inademt. In een tijd van individualisme (met het eigen ik als uitgangspunt) komt ook het schuldbesef onder spanning te staan. De (post)moderne mens zit niet meer zo met de schuldvraag. We zeggen 'sorry' en de verzekering dekt de schade. De mens van vandaag zit meer met de zinvraag. Waarom al dat leed en lijden in deze wereld?

Die sfeer kan heel wat ruis op de lijn geven in de verhouding met God. O ja, je weet van zonden en zondig-zijn. Maar *zit* je er nog werkelijk mee? Lig je er nog wakker van? Pas je niet op, dan komt er in dit opzicht een stuk verzakelijking in de relatie met God. Christus is toch voor ons gestorven? Nou dan! En de vraag van Luther - hoe krijg ik een genadig God? - is voor jou geen levensvraag. Dat weet je inmiddels wel, hoor!

Dat wij als kerken kwetsbaar blijken voor het denken in evangelische kring, is geen nieuws. Daar kun je theologische oorzaken voor aanwijzen. Ik vermoed dat hier ook de tijdgeest een rol speelt. In een sfeer waarin de schuldvraag naar de achtergrond gaat, krijgt het evangelicale optimisme een royale kans. Een mens moet vooral niet te zwaar tillen aan zijn zonden en zondig-zijn. Durf een stap vooruit te zetten, de stap van de heiliging!

Het is al weer even terug dat ds. A. de Ruiter een tweedeling onder christenen aanbracht (zie *Nederlands Dagblad* van 28 maart 2005): 1) je hebt christenen die niet verder komen dan zaken als zonde en vergeving, en 2) je hebt christenen die naast de vrijkoop door Christus weten van verandering en vernieuwing door de Heilige Geest. Alsof geloofsgroei voor een wedergeboren mens niet betekent, dat je steeds meer oog krijgt voor je eigen tekort en voor Christus' tegoed. Zodat je in je machteloosheid ook steeds meer leert bidden om de genade van de Heilige Geest. Mooi zoals ds. R. Sietsma (zie *Nederlands Dagblad* van 31 maart 2005) juist vanuit de belijdenis de tweedeling van De Ruiter corrigeerde. Echte christenen hebben er oog voor dat zij nog maar een klein begin van de nieuwe gehoorzaamheid hebben (vr./antw. 114 HC). En weten dat zij voor vergeving en vernieuwing blijvend op Christus aangewezen zijn.

Prediking

De tijdgeest onderkennen. Daarom is het mij in dit verhaal begonnen. Op een bepaalde manier krijgen we allemaal een tik van de tijdgeest mee. Dat onder ogen zien kan helpen om barrières in jezelf op te sporen in de omgang met de confessie van de kerk. Zodat die confessie weer echt *jouw* confessie wordt!

Dat ontslaat de kerk niet van de taak om met de tijdgeest rekening te houden. Niet in de zin van inhoudelijke concessies. Het woord van het kruis zal altijd een ergernis en een dwaasheid zijn voor de natuurlijke mens. Dat krijgt in onze godloze tijd een extra accent. Er zijn nauwelijks nog aanknopingspunten voor het evangelie in het eigen taalveld van vele Nederlanders. Graag geef ik u door wat prof. dr. W.H. Velema in dit verband onlangs heeft opgemerkt ('Als de boodschap niet aanspreekt', in: *Reformatisch Dagblad* van 21 mei 2005). Velema wijst op de manier waarop Paulus in Handelingen 17 de Atheners benadert: 'Deze boodschap (die van Jezus Christus) staat haaks op de gedachtewereld en op de godsdienst van de Atheners. Het is het woord van kruis en opstanding. Dus inhoudelijk geen aanpassing bij zijn gehoor, wel een weg bewandeld om hun aandacht te trekken. Dat lijkt mij ook voor vandaag onze opdracht: zo dicht mogelijk bij de gedachte- en belevingswereld van de hoorder komen, zonder aan de inhoud van het Evangelie iets af te doen. Dit geldt niet alleen ten opzichte van de gesecculariseerde autochtoon of allochtoon. Dat geldt ook het eigen gemeentelid, het kerklid van vandaag.'

Mooi dat zo de eigentijdse prediking voor het voetlicht komt. Zoals dat ook gebeurde op een bezinningsavond van de IZB, waar prof. dr. A. van de Beek en dr. P.J. Visser over de prediking in debat gingen. Ook Van de Beek wijst op Handelingen 17. 'Paulus haakt aan bij de cultuur omdat hij erop afgehaakt is' (citaat uit *Reformatorisch Dagblad* van 19 mei 2005). Voor Van de Beek betekent dat een radicale oordeelsprediking. Daarover lijkt mij het laatste woord nog niet gezegd. Hier signaleer ik alleen, dat links en rechts gezocht wordt naar wegen om het evangelie in onze tijd en cultuur te verkondigen. Ook bij de prediking wil de tijdgeest in rekening gebracht worden. Zonder dat er voor die tijdgeest gecapituleerd wordt!

Afgesloten op 27 mei 2005.